

Vold i parforhold

Hva kjennetegner vold i parforhold, og hvordan kan en anerkjennende praksis være et virksomt element for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte kvinner og menn?

Kandidatnummer: 4022

VID vitenskapelige høyskole

Diakonhjemmet, Oslo

Bacheloroppgave

Bachelor i sosialt arbeid

Kull: Soshel17

Antall ord: 8345

05.05.2020

Sammendrag

Denne litteraturstudien presenterer og drøfter noen sentrale kjennetegn ved vold i parforhold, samt utforsker hvordan en anerkjennende praksis kan være et virksomt element for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte. Oppgaven er kvalitativt orientert, med det siktemål å bidra til økt forståelse. Vold i parforhold anses som et komplekst og sammensatt problem, og rammer på tvers av kjønn og seksualitet. I møte med voldsutsatte mennesker blir anerkjennelse sentralt, da kontakten med hjelpeapparat kan assosieres med tap av verdighet og kontroll. Anerkjennelse forstås med utgangspunkt i Honneths anerkjennelsesteori, som tydeliggjør hvordan mennesket er avhengig av anerkjennelse for å utvikle et godt selvbilde. En anerkjennende praksis kan være virksomt på flere måter i møte med voldsutsatte, blant annet for utvikling av en god relasjon, samt for å styrke voldsutsattes selvtillit, selvrespekt og selvverdsetting.

Abstract

This literature study presents and debates key characteristics on intimate partner violence and explores how social workers can use recognition theory as a tool in their interactions with victims of such violence. Through a qualitative orientation, does this study seek to increase the understanding of victims of partner violence. Violence strikes across gender and sexuality, one of the reasons intimate partner violence is viewed as a complex issue. Many victims associate seeking help as a loss of dignity and control, therefore is it expedient for social workers to approach these meetings with recognition. In this study recognition is based on Honneths recognition theory, which clarifies how dependent the human is of recognition in order to develop a good self-image. A practice based on recognition can be effective in many ways, for instance in order to build a good relation, or to increase the victim's confidence and self-respect.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	4
1.1 Presentasjon av problemstilling.....	5
1.2 Sosialfaglig relevans	5
1.3 Begrepsavklaring og videre avgrensning	6
2 Metode	8
2.1 Kildekritikk og førforståelse	8
2.2 Litteratursøk	9
3 Litteraturgjennomgang	11
3.1 Vold i parforhold, voldsformer og voldsmønstre	11
3.2 Makt	12
3.3 Omfang	13
3.4 Voldsutsattes kontakt med hjelpeapparat	14
3.5 Honneths anerkjennelsesteori.....	15
3.5.1 Kjærlighet - anerkjennelse i den private sfære	16
3.5.2 Rettigheter – anerkjennelse i den rettslige sfære.....	16
3.5.3 Solidaritet – anerkjennelse i den solidariske sfære.....	17
3.5.4 Kritikk av Honneths anerkjennelsesteori	18
4 Drøfting	20
4.1 Hva kjennetegner vold i parforhold?.....	20
4.2 Anerkjennende praksis i møte med voldsutsatte	22
4.2.1 Kjærlighet.....	23
4.2.2 Rettigheter	25
4.2.3 Solidaritet.....	26
4.2.4 Kritisk blikk	28
5 Konklusjon	30
Litteraturliste	32

1 Innledning

Denne oppgaven handler om vold i parforhold, og hvordan en anerkjennende praksis kan være et virksomt element i sosialarbeideres møte med voldsutsatte kvinner og menn.

Partnervold anses som et betydelig samfunnsproblem, mye takket være kvinnebevegelsen som fra 1970-tallet synliggjorde menns vold mot kvinner (Bjørnholt, 2019, s. 34). Volden kan slik sett forstås som et likestillingsproblem. Siden den gang har feltet beveget seg mot en mer kjønnsnøytral begrepsbruk for å tydeliggjøre at menn og mennesker i likekjønnede forhold også utsettes for partnervold.

Vold i nære relasjoner, og herunder partnervold, er en kriminell handling i strid med norsk lov, så vel som grunnleggende menneskerettigheter (Straffeloven, 2005, § 282). Regjeringen har de siste 20 årene lagt frem flere handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, med *Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017* som den siste i rekken (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014). I tillegg forpliktet Norge seg, ved ratifisering av *Istanbulkonvensjonen* i 2017, å jobbe målrettet for å forebygge, bekjempe, samt verne om voldsutsatte mennesker (Istanbulkonvensjonen, 2011).

Partnervold har først og fremst store konsekvenser for menneskene utsatt for det. I tillegg til de fysiske skadene volden kan medføre, har voldsutsatte forhøyet risiko for en rekke helseutfordringer, både når det gjelder somatiske sykdommer, og psykiske plager som angst og depresjon (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 11, 75-76). Partnervold kan slik sett forstås som et betydelig folkehelseproblem. Samtidig kan volden også betegnes som et sosioøkonomisk problem, da den utsattes mulighet til deltakelse i eksempelvis arbeidslivet ofte reduseres (Alsaker, Moe, Baste & Morken, 2014). Videre kan vold i parforhold ut fra et familieperspektiv, få konsekvenser for eventuelle barn som lever i volden. Forskning viser at det er svært skadelig for barn å være vitne til vold mellom foreldre (Heltne & Steinsvåg, 2011). Til sist, sett fra et makroperspektiv, har partnervold samfunnsøkonomiske konsekvenser. En rapport, på oppdrag fra Justisdepartementet, beregnet at vold i nære relasjoner kostet det norske samfunn et sted mellom 4,5 og 6 milliarder kroner i 2010 (Rasmussen, Strøm, Sverdrup & Vennemo, 2012, s. 7).

1.1 Presentasjon av problemstilling

På bakgrunn av nevnte tema vil følgende problemstilling belyses i denne oppgaven:

Hva kjennetegner vold i parforhold, og hvordan kan en anerkjennende praksis være et virksomt element for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte kvinner og menn?

1.2 Sosialfaglig relevans

Sosialt arbeid er i bunn og grunn et hjelpearbeid, hvor målet er å hjelpe mennesker i vanskelige livssituasjoner med sosiale problemer (Berg, Ellingsen, Levin & Kleppe, 2015, s. 19-21). Sosialfaglig arbeid kan blant annet innebære arbeid for bedring av velferd, sosial utjevning og frigjøring av mennesker. Mennesker utsatt for partnervold har, som vist ovenfor, en forhøyet risiko for problemer med negativ innvirkning på deres helse, livskvalitet og velferd. Voldsutsatte kan dermed ha et variert og sammensatt behov for sosialfaglig hjelp (Langsether, 2019). Det være seg beskyttelse i form av å oppsøke krisesenter, økonomisk bistand fra Nav, hjelp til å finne ny bolig, eller hjelp fra barnevern eller familievern. Meld. St 15 etterspør økt kunnskap om vold i nære relasjoner innenfor det sosialfaglige feltet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 45-46). Dette da en slik kunnskap anses som sentralt for å kunne fange opp, beskytte og hjelpe mennesker utsatt for vold.

Anerkjennelse er et viktig teoretisk begrep innenfor sosialt arbeid, som legger føringer for sosialfaglig arbeid og sosialarbeiders relasjon med bruker (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 97). Skjefstad argumenterer for at anerkjennelse må ligge i bunn av alt sosialt arbeid, og ser på anerkjennelse som både en handling, holdning og verdi (2012, s. 56). En anerkjennende praksis kan bidra til at relasjonen mellom profesjonsutøver og bruker er bygget på respekt, gjensidighet og tillit (Aamodt, 2003, s. 157). Anerkjennelse og respekt trekkes, i yrkesetisk grunnlagsdokument for sosionomer, frem som vesentlige verdier som skal legge føringer for profesjonsutøvelsen (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4). Ettersom en anerkjennende praksis er viktig generelt i møte med brukere av sosialtjenester, anser jeg det også som en hensiktsmessig praksis for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte. Dette fordi

anerkjennelse kan være særlig viktig for personer som har vært utsatt for krenkelser i den private sfære (Skjefstad, 2012, s. 60). Basert på overnevnte anser jeg både partnervold og anerkjennelse som temaer av sosialfaglig relevans.

1.3 Begrepsavklaring og videre avgrensning

Vold

Vold kan forstås på ulike måter, avhengig av hvilke perspektiver en tar (Lillevik, 2019, s. 16-17). Verdens helseorganisasjon [WHO] inkluderer både selvskadende handlinger, interpersonlig vold og kollektiv vold i sin voldsdefinisjon (WHO, 2002, s. 4). Da tema i denne oppgaven kun er interpersonlig vold, velger jeg ta utgangspunkt i Isdals (2018) anerkjente voldsbetegnelse: «Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil» (s. 39).

Vold i nære relasjoner og vold i parforhold

Vold i nære relasjoner er en samlebetegnelse for vold i parforhold, vold mot barn, ungdom og eldre, samt tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (Skjørten, Bakketeig, Bjørnholt & Mossige, 2019, s. 16-17). Rettslig betegnes nære relasjoner som voldsutøvers slektning i rett nedstigende eller oppstigende linje, nåværende eller tidligere samboer eller ektefelle, nåværende eller tidligere partners slektninger i rett nedstigende linje, samt noen i voldsutøvers husstand eller omsorg (Straffeloven, 2005, § 282). Partnervold regnes her som voldshandlinger rettet mot nåværende eller tidligere partner, det være seg ektefelle eller samboer.

Anerkjennelse

Anerkjennelse forstås gjerne som et synonym for respekt (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 98). Begrepet kan betraktes på ulike måte, men vil i det videre forstås utfra sosialfilosofen Axel Honneth (2008) anerkjennelsesteori. Dette fordi han særlig har bidratt til fokus på anerkjennelse i sosialfaglig sammenheng (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99; Houston, 2015).

Hjelpeapparat

Med betegnelsen hjelpeapparat mener jeg alle sosialfaglige virksomheter som kan være i kontakt med mennesker utsatt for partnervold, slik som sosialtjenesten, barnevern, familievernkontor og krisesenter.

Videre avgrensning

Oppgavens mål er ikke å presentere det totale bildet av verken partnervold som fagfelt, eller anerkjennelse som begrep. Imidlertid vil det redegjøres for noen sentrale aspekter ved partnervold, som vil kunne gi en økt forståelse for hva vold i parforhold innebærer. Deretter vil Honneths anerkjennelsesteori presenteres, og det vil drøftes på hvilke måter en anerkjennende praksis kan være et virksomt element i møte med voldsutsatte kvinner og menn. Det vil ikke tas stilling til kultur eller religion i denne oppgaven, da jeg regner dette som så omfattende og komplekse temaer at de i seg selv kunne vært en bacheloroppgave. Ei heller vil årsaker til partnervold, samt voldens konsekvenser være fokus i denne oppgaven.

2 Metode

Metode er en fremgangsmåte som benyttes for å fremskaffe ny kunnskap, løse problemer, eller som i dette tilfelle, besvare en problemstilling (Dalland, 2017, s. 51). Denne oppgaven har litteraturstudie som metode, som innebærer bruk av allerede eksisterende teori og forskning innenfor valgt fagfelt (Jacobsen, 2010, s. 54). Litteraturstudiet er kvalitativt orientert, med det siktemål å formidle forståelse (Dalland, 2017, s. 52-53).

2.1 Kildekritikk og førforståelse

Bruk av litteraturstudie som metode har sine utfordringer, da det bygger på gjengivelse og tolkning av andres arbeid. Å utøve et kritisk blikk på de kilder en benytter, samt kunne redegjøre for de kriteriene som ligger til grunn for utvelgelsen, blir derfor viktig (Dalland, 2017, s. 158). For å sikre at litteraturen som benyttes ikke er utdatert, har jeg ekskludert litteratur fra før år 2000. Geografiske avgrensninger har også blitt gjort, for at litteraturen skal være relevant for det norske samfunn. Norske kilder har hovedsakelig blitt benyttet, imidlertid har annen vestlig litteratur blitt benyttet der jeg har funnet få norske bidrag, samt der hvor primærkilden viser seg å være utenlandsk. Jeg har så godt det lar seg gjøre forsøkt å minimere bruken av sekundærlitteratur, altså kilder som presenterer en annen forfatters litteratur, da dette øker sannsynligheten for feiltolkning (Dalland, 2017, s. 162). Imidlertid har det i enkelte tilfeller vist seg vanskelig å oppfinne primærkilden, da biblioteker i en vesentlig del av bachelorskrivingen har vært stengt grunnet COVID-19.

En annen faktor som er viktig å være bevisst, er egen førforståelse (Dalland, 2017, s. 58). Dette fordi min førforståelse påvirker søkeprosessen og valg av litteratur, samt hvordan jeg tolker og benytter valgt litteratur i oppgaven. Ved oppstart av bachelorarbeidet tenkte jeg at det stort sett var kvinner som ble utsatt for partnervold, og at slik vold hovedsakelig fant sted i heterofile forhold. For å utfordre min førforståelse har jeg derfor aktivt oppsøkt litteratur som belyser vold mot menn, samt vold i likekjønnede forhold. Her har særlig Donovan og Hester (2014), Fjær, Gundersen og Mossige (2013), samt Fjell (2013) bidratt

med økt innsikt. Imidlertid er vold i likekjønnede forhold lite forsket på, noe som innebærer at mye av litteraturen presentert i denne oppgaven har et heteronormativt perspektiv.

2.2 Litteratursøk

Under letingen etter relevant litteratur for oppgavens problemstilling har hovedsakelig søkemotorene Idunn, Oria og Google Scholar blitt benyttet. I disse har først og fremst søkeordene «vold i nære relasjoner», «vold i parforhold» og «partnervold» blitt brukt. Søkeordene førte blant annet til de nylig publiserte fagbøkene *Vold i nære relasjoner: Forståelser, konsekvenser og tiltak* (Skjørten, Bakketeig, Bjørnholt & Mossige, 2019) og *Vold i Nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (Lillevik, Salamonsen & Nordhaug, 2019). Disse publikasjonene gir en god grunnforståelse for fagfeltet. Med utgangspunkt i litteratur funnet via overnevnte søkeord, ble også snøballmetoden benyttet. Snøballmetoden innebærer at en gjennom å benytte seg aktivt av litteraturlistene til aktuell litteratur, finner ytterligere litteratur (Jacobsen, 2010, s. 117). Denne metoden ga mye relevant stoff, samt opplevde jeg den som en kvalitetssikring, da jeg valgte litteratur som gikk igjen i flere publikasjoner. Eksempelvis ble Isdals (2018) voldsdefinisjon valgt utfra denne metoden, da den benyttes i en stor andel norsk voldslitteratur.

I tillegg til nevnte søkemotorer har Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress [NKVTS] sin hjemmeside blitt flittig brukt, da de, på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet, har gjennomført en rekke studier de senere år med vold i nære relasjoner som tema. Av disse har særlig Saur & Grøvdals (2019) og Grøvdal, Saur & Skaaleruds (2014) studier angående voldsutsattes kontakt med hjelpeapparat, samt Thoresen & Hjemdals (2014) omfangsstudie, vært av relevans for min problemstilling.

Honneths (2008) verk *Kamp om anerkjennelse* ble valgt som litteratur basert på anbefaling fra veileder. For å få økt kunnskap om teoriens bruksanvendning i sosialt arbeid, har også søkeordene «anerkjennelsesteori» og «anerkjennelse og sosialt arbeid» blitt benyttet. Her kan særlig Skjefstads arbeid trekkes frem: Hennes doktoravhandling om anerkjennende praksis i NAV (2015), hennes bidrag som kapittelforfatter i fagboken *Brukermedvirkning:*

Likeverd og anerkjennelse (2012), samt hennes bidrag som kapittelforfatter sammen med Ellingsen i pensumboken *Sosialt arbeid: En grunnbok* (2015).

Avslutningsvis er det verdt å merke seg at jeg fant lite litteratur hvor Honneths anerkjennelsesteori ble direkte knyttet opp mot voldsutsatte som brukergruppe. Dette kan fremstå som en svakhet ved litteraturstudien. For å besvare oppgavens problemstilling har jeg imidlertid benyttet litteratur som argumenterer for teoriens plass i sosialt arbeid og i møte med andre brukergrupper, eksempelvis brukere av sosialtjenesten (Skjefstad, 2015) og barnevernstjenesten (Thrana, 2015). Disse ses sammen med litteratur som belyser voldsutsattes erfaringer og behov i møte med helse- og sosialtjenester.

3 Litteraturgjennomgang

Det vil i det følgende redegjøres for sentrale kjennetegn ved vold i parforhold, nærmere bestemt voldsformer og voldsmønstre. Deretter vil makt trekkes frem som et vesentlig element i både partnervold og den profesjonelle relasjonen mellom sosialarbeider og bruker. Videre vil omfang av partnervold i Norge belyses, samt noen aspekter ved voldsutsattes kontakt med hjelpeapparat. Avslutningsvis vil anerkjennelse redegjøres for med utgangspunkt i Honneths anerkjennelsesteori.

3.1 Vold i parforhold, voldsformer og voldsmønstre

Vold i parforhold er et komplekst fenomen som kan ha mange uttrykk. Volden kan utøves på ulike måter, og en betegner derfor ulike voldsformer. En vanlig kategorisering av voldsformer er å skille mellom fysisk-, psykisk-, seksuell-, økonomisk-, materiell- og latent vold (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 25). Mens fysisk vold er alle former for fysisk maktutøvelse, innebærer psykisk vold «... alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel» (Isdal, 2018, s. 51). Voldshandlinger rettet mot den utsattes seksualitet, eksempelvis seksuell trakassering og voldtekt, betegnes som seksuell vold (Isdal, 2018, s. 47-48). Økonomisk vold er en voldsform hvor voldsutøver kontrollerer den utsattes økonomi, ved eksempelvis å nekte den voldsutsatte å ha egen inntekt (Lillevik, 2019, s. 19). Materiell vold er handlinger rettet mot konkrete gjenstander, med den hensikt å virke krenkende eller skremmende for den som er vitne til volden (Isdal, 2018, 49-50). Når overnevnte voldsformer har funnet sted, kan risiko og frykt for nye voldshandlinger oppstå. Frykten for mulig vold kan styre den voldsutsattes handlinger i så stor grad, at direkte voldshandlinger i perioder ikke anses som «nødvendig» av voldsutøver for å få gjennom sin vilje. Dette betegnes som latent vold (Isdal, 2018, s. 68).

Hvordan disse voldformene utspiller seg i et bestemt parforhold varierer, og derav følger ulike voldsmønstre. Johnson (2006) skiller mellom fire voldsmønstre, men jeg vil i det følgende kun presentere de to mest kjente, nærmere bestemt intim terrorisme og episodisk

partnervold. Førstnevnte betegner et voldsmønster med en kontrollerende, gjentakende og eskalerende karakter (Johnson, 2006, s. 1005-1006). Flere voldsformer benyttes gjerne om hverandre, og det er statistisk flest kvinner som utsettes for intim terrorisme. Den episodiske partnervolden gjenspeiler på sin side ikke nødvendigvis et skjevt maktforhold, og voldsutøver har som oftest ikke et kontrollbehov. Volden er situasjonsbestemt, og betegnes gjerne som engangshendelser utløst som reaksjon på konflikt eller stress. Episodisk partnervold har i motsetning til intim terrorisme ikke en klar kjønnsprofil (Johnson, 2006, s. 1005-1006).

3.2 Makt

Makt er et sentralt begrep for å forstå hva vold er, da alle voldshandlinger er en form for maktutøvelse (Lillevik, 2019, s. 16). Ifølge Weber er makt muligheten til å få sin vilje gjennom i en relasjon, selv ved møte av motstand (gjengitt fra Skau, 2013, s. 34). Makt er altså ikke kun til stede ved utøvelse av makt, men også stedevedværende i kraft av dens mulighet. Foucault beskriver makt som noe som er til stede i alle relasjoner, og understreker at maktfrie forhold ikke eksisterer (gjengitt fra Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 99). Videre er han av den oppfatning at der hvor det er makt, vil det også finnes en viss mulighet for motmakt.

Da makt finnes i alle relasjoner, er den følgelig også til stede i relasjonen mellom sosialarbeider og voldsutsatte. Sosialarbeider har, i kraft av sin tilknytning til det offentlige hjelpeapparatet, større mulighet enn bruker til å få gjennom sin vilje (Skau, 2013, s. 38). Dermed er det en grunnleggende asymmetrisk maktfordeling i den profesjonelle relasjonen, som betyr at sosialarbeider innehar mye makt i møte med eksempelvis voldsutsatte.

3.3 Omfang

Å fastslå hvor mange som er utsatt for vold i parforhold er vanskelig, imidlertid kan omfangsstudier gi en viss forståelse for hvor utbredt partnervold er (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 28). NKVTS gjennomførte i 2013 en omfangsstudie som undersøkte utbredelse av partnervold i Norge (Thoresen & Hjemdal, 2014). Studien skilte mellom mindre alvorlig vold, alvorlig vold, seksuell vold og kontrollerende atferd. 15,3 % kvinner og 16,3 % menn oppga å ha blitt utsatt for mindre alvorlig vold, eksempelvis lugging eller slag med flat hånd (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 79-80). Blant dem oppga 40 % av kvinnene å ha blitt utsatt for denne voldstypen mer enn fem ganger, mens tilsvarende gjaldt for 28 % av mennene. 9,2 % kvinner og 1,9 % menn oppga å ha vært utsatt for alvorlige former for vold (s. 81). Omfangstudien viste videre at det var en signifikant større andel kvinner enn menn, som var utsatt for seksuell vold fra partner. Samlet sett oppga 20,7 % kvinner og 17,6 % menn å ha blitt utsatt for noen form for fysisk eller seksuell vold fra partner. På spørsmål om kontrollerende atferd oppga i overkant 31 % kvinner og menn at partner hadde utøvd noen form for kontrollerende atferd (s. 82). Studien viste sammenheng mellom utsatthet for fysisk vold og kontrollerende atferd, da halvpartene av kvinnene og en tredjedel av mennene som var blitt utsatt for fysisk vold, også var blitt utsatt for alle tre kontrolltypene studien opererte med (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 122).

Studier på vold i likekjønnede forhold er som nevnt tidligere mangelfull. Det finnes, per dags dato, ingen omfangsstudier i Norge på partnervold mot lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner [LHBT-personer]. Litteraturstudie gjennomført av Fjær, Gundersen & Mossige argumenterer imidlertid for at det basert på utenlandske studier, er nærliggende å anta at det ikke er store forskjeller på utbredelse av vold i likekjønnede og heterofile forhold (2013, s. 9-10). Studie av partnervold blant LHBT-personer i Storbritannia, fant at over en tredjedel av respondentene oppga å ha blitt utsatt for en form for partnervold i likekjønnet forhold (Donovan & Hester, 2014, s. 118).

Når det gjelder statistikk på voldens ytterste konsekvens, partnerdrap, har per dags dato 153 kvinner og 18 menn blitt drept av sin eks-partner eller partner i Norge fra og med år 2000 (Brenna, Matre & Quist, 2020). Forskning viser at tidligere vold i parforhold er den største risikofaktoren for partnerdrap (Vatnar, 2019, s. 324).

3.4 Voldsutsattes kontakt med hjelpeapparat

Voldsutsatte kan som nevnt innledningsvis ha et variert og omfattende hjelpebehov. Likevel er terskelen for å søke hjelp ofte høy. Omfangsstudien i regi av NKVTS viste at mange som har vært utsatt for vold aldri oppsøker politi eller annet hjelpeapparat (Hjemdal & Thoresen, 2014, s. 122-124). Årsaken til dette er gjerne kompleks, og kan blant annet handle om relasjonen til voldsutøver, hvorvidt det oppleves trygt å fortelle om situasjonen, eller i hvilken grad den utsatte har tillit til om hjelpeinstanser kan hjelpe (Saur & Grøvdal, 2019, s. 32).

Studie av voldsutsatte kvinner som ikke benyttet seg av hjelpetjenester, viste at frykt for å miste kontroll over situasjonen kan være en grunn til at hjelpeinstanser ikke blir kontaktet (Saur & Grøvdal, 2019, s. 74-76). Å beholde en viss form for forutsigbarhet og styring over eget liv fremsto som viktig, spesielt siden partnervold i seg selv medfører tap av kontroll. Videre tydeliggjorde flere av respondentene viktigheten av å ivareta egen verdighet og selvbilde. Flere skjulte volden fordi de var skamfulle over å være voldsutsatte, og anså det å offentliggjøre volden i form av å søke hjelp som tap av verdighet. Studien viste også at flere unnlot å involvere hjelpeapparat fordi de ikke ønsket å bli fremstilt som et offer (Saur & Grøvdal, 2019, s. 36, 95-96). Motviljen for å bli omtalt og sett på som et offer, kom også frem i Fjells kvalitative studie av menn utsatt for partnervold (2013, s. 71-72). Årsaker til denne motviljen kan være at utsatte ikke ser på seg selv som et offer, eller at offerbegrepet gjerne har negative assosiasjoner til egenskaper som passiv, stakkarslig og svak.

Grøvdal, Saur & Skaalerud (2014) sin studie av voldsutsatte og deres kontakt med diverse hjelpetjenester, viste at det var noen faktorer som gikk igjen når god hjelp ble beskrevet. For det første var det å bli trodd og forstått grunnleggende forutsetninger for god hjelp, samt det å bli møtt med respekt og aksept (s. 78). Videre ble det beskrevet som vesentlig at hjelperen evner å sette seg inn i deres unike situasjon, samt er opptatt av hva den voldsutsatte selv ønsker og anser som viktigst der og da (Grøvdal et al., 2014, s. 94).

Dersom voldsutsatte opplever at hjelpen som gis, fra eksempelvis sosialtjeneste eller barnevern, ikke er god, kan dette bidra til at voldsutsatte ikke søker hjelp fra politi (Grøvdal, 2019, s. 145-150). Eksempler på dårlig hjelp kunne være å ikke bli tatt på alvor, å bli møtt med stereotype oppfatninger, eller at hjelpeinstanser foretok seg noe som gikk imot den voldsutsattes ønsker. For menn utsatt for partnervold virker det, ifølge Fjell, å være et gjentakende problem at volden bagatelliseres eller ikke blir trodd (2013, s. 85-121). Det samme gjelder for mennesker i likekjønnede forhold. Studier viser at hjelpeapparat tenderer til å ikke se på vold i likekjønnede forhold som like alvorlig som vold mot kvinner i heteroseksuelle forhold (Donovan & Hester, 2014, s. 187).

3.5 Honneths anerkjennelsesteori

Honneths (2008) anerkjennelsesteori tar utgangspunkt i Hegels modell for kampen om anerkjennelsen, og videreutvikler den ved hjelp av blant annet Meads sosialpsykologi og Winnicotts objektrelasjonsteori. Ifølge Honneth er mennesket «... avhengig av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske ...», og mennesket kjemper dermed for anerkjennelse fra omverdenen (2008, s. 145). Med dette mener han at anerkjennelse er avgjørende for menneskets identitetsutvikling, og for at mennesket skal kunne utvikle et godt selvforhold. For at en slik positiv utvikling skal finne sted må anerkjennelsen imidlertid være autentisk. Med dette mener Honneth at anerkjennelsen må bære preg av et fravær av dominans (gjengitt fra Skjefstad, 2012, s. 62).

Honneth er av den oppfatning at en må vite hva krenkelse er for å kunne forstå hva anerkjennelse innebærer (2008, s. 140-141). Krenkelse, eller ringeakt som han også kaller det, oppstår når et menneske blir fratatt eller nektet anerkjennelse. Eksempelvis når et menneske blir utsatt for partnervold. Da mennesket er avhengig av anerkjennelse, vil krenkelse kunne være identitetsødeleggende, skade ens selvforhold og føre til affekter som skam og raseri (Honneth, 2008, s. 145-147). Imidlertid vil krenkelse, dersom den krenkede har innsikt i ringeaktens urettferdighet, kunne føre til en kamp om anerkjennelse. Honneth hevder at krenkelser til og med kan være motivasjonsdriver til politisk motstand, og føre til samfunnsendringer (2008, s. 152).

Honneth beskriver tre former for anerkjennelse: kjærlighet, rettigheter og solidaritet, og disse er knyttet til samfunnslivets tre interaksjonssfærer: den private sfære, den rettslige sfære og den solidariske sfære (2008, s. 103). De ulike anerkjennelsesformene knyttes videre til ulike deler av menneskets identitetsutvikling, samt ulike former for krenkelse.

3.5.1 Kjærlighet - anerkjennelse i den private sfære

Ifølge Honneth oppstår kjærlighetens anerkjennelse i primære relasjoner med sterke emosjonelle bånd, eksempelvis familie, parforhold eller nære vennskap (2008, s. 104). Et viktig aspekt ved kjærligheten, er at den forutsetter gjensidighet i relasjonen. Videre forstås kjærlighet som hengivenhet gitt over tid og avstand, og hvor hengivenheten legger det psykiske grunnlaget for å kunne stole på egne behovsimpulser (s. 128). Honneth er av den oppfatning at menneskets mest grunnleggende form for selvforhold, selvtilliten, utvikles gjennom kjærlighetens anerkjennelse (2008, s. 113). Med selvtillit menes evnen til å kunne være bekymringsfritt alene med seg selv. Hegel beskriver kjærlighetens anerkjennelse som «å være seg selv i en fremmed» (gjengitt fra Honneth, 2008, s. 114). Med dette mener han at kjærlighet oppstår i spenningsfeltet mellom behovet for å være et selvstendig subjekt, samt behovet for å være sammensmeltet med en annen.

Når det gjelder krenkelse i den private sfære, trekker Honneth frem kroppslig ringeakt. Han ser på kroppslige krenkelser, eksempelvis partnervold i form av mishandling eller voldtekt, som «... den mest grunnleggende formen for personlig fornedrelse» (2008, s. 141). Dette da slike krenkelser fører til tap av kontroll over egen kropp, noe som ikke bare skaper en følelse av skam, men som også skader selvtilliten.

3.5.2 Rettigheter – anerkjennelse i den rettslige sfære

Rettslig anerkjennelse betyr først og fremst at menneske blir anerkjent som deltaker av felleskapet, samt respektert på grunnlag av dets allmenne egenskaper som nettopp gjør et

menneske til en person (Honneth, 2008, s. 117-124). Dette innebærer at fellesskapets deltakere gjensidig anerkjenner hverandre som frie individer, kapable til å foreta autonome, fornuftige og moralske beslutninger. I moderne samfunn bygger rettslig anerkjennelse på allmenne grunnrettigheter, eksempelvis § 282 i straffeloven (2005) som skal gi voldsutsatte rettslig anerkjennelse i form av dom mot voldsutøver.

Ifølge Honneth er rettslig anerkjennelse avgjørende for menneskets utvikling av selvrespekt (2008, s. 128). Gjennom den rettslige anerkjennelsen forstår individet at det fortjener å bli respektert av alle andre, og kan dermed også respektere seg selv. Dersom et individ opplever å bli ekskludert og nektet allmenne rettigheter, er dette en form for krenkelse som skader selvrespekten (Honneth, 2008, s. 142). En slik form for ringeakt innskrenker ikke bare den krenkedes autonomi, men impliserer også at individet ikke er et like fullverdig menneske, eller like moralsk tilregnelig, som resten av allmenheten.

3.5.3 Solidaritet – anerkjennelse i den solidariske sfære

Mens den rettslige anerkjennelsen handler om å bli respektert som et individ med allmenne og grunnleggende rettigheter på lik linje som alle andre, handler den solidariske anerkjennelsen om å bli sosialt verdsatt som et unikt menneske med særegne egenskaper og ferdigheter som er verdifulle for fellesskapet (Honneth, 2008, s. 131). Hvilke evner som anses som verdifulle, vil avhenge av hva som bidrar til å virkeliggjøre det gitte samfunnets mål. Med solidaritet mener Honneth interaksjonsforhold mellom mennesker som aktivt deltar i hverandres liv, samt verdsetter hverandre symmetrisk (2008, s. 138). Å verdsette hverandre symmetrisk handler ikke om at subjektene må verdsette hverandres bidrag til fellesskapet i lik grad, men at alle skal ha mulighet til å oppleve seg selv som betydningsfull for samfunnet. Ifølge Skjefstad vil solidarisk anerkjennelse foregå i det sivile samfunnet, eksempelvis i arbeidslivet (2012, s. 63)

Når menneske opplever å bli solidarisk anerkjent, påvirker dette ens selvforhold. Ifølge Honneth bidrar solidarisk anerkjennelse til å øke menneskets tiltro til at ens evner er verdifulle for samfunnet, og slik sett utvikles individets selvverdsetting (2008, s. 138). Dersom individet opplever krenkelser i den solidariske sfæren vil det gjerne føre til tap av

selvverdsetting (Honneth, 2008, s. 143). Med krenkelser i den solidariske sfære menes en nedvurdering, fornærmelse eller nedverdiggelse av enkelte individers eller grupperes egenskaper, ferdigheter eller livsformer. Hvilke livsformer som anses som mindreverdige eller mangelfulle, avhenger av hvordan samfunnets verdihierarki er oppbygd.

3.5.4 Kritikk av Honneths anerkjennelsesteori

En av Honneths mest profilerte kritikere, er den feministiske filosofen Nancy Fraser (Skjefstad, 2015, s. 71). Fraser er kritisk til at Honneth forstår all urettferdighet som mangel på anerkjennelse, og mener at han slik reduserer urettferdighet til et spørsmål om individuelle psykologiske mangler (gjengitt av Garrett, 2010, s. 1521-1523). Fraser er av den oppfatning at urettferdighet i større grad må forstås som et resultat av skjevfordeling av materielle og økonomiske goder. Imidlertid fraskriver hun ikke Honneths anerkjennelsesteori, men mener at ved spørsmål om sosial rettferdighet bør omfordeling av materielle goder og anerkjennelse forstås sammen, samt vektlegges i like stor grad.

Garrett argumenterer for at anerkjennelsesteorien gir staten en for liten rolle i kampen for anerkjennelse, da statens fremste interesse er å stimulere til kapitalvekst, noe som i seg kan være en kilde til undertrykkelse (2010, s. 1527-1528). Ifølge Garrett ser anerkjennelsesteorien undertrykkelse som manglende annerkjennelse i mellommenneskelige relasjoner, noe som tilslører hvordan strukturelle forhold bidrar til undertrykkelse.

Houston (2015) kritiserer Honneths teori for å mangle et vesentlig aspekt ved menneskets natur: menneskets evne til å endre seg selv og dets oppfatning av omverdenen. Han mener det er vesentlig at menneskets evne til forandring anerkjennes. Houston presenterer derfor en fjerde form for anerkjennelse hvor individet oppmuntres til endring, som vil resultere i økt tro på egen endringsevne.

Samtidig ser mange på Honneths anerkjennelsesteori som et viktig bidrag til utvikling av sosialt arbeid, da særlig i forhold til relasjonsbasert praksis (Juil, 2009; Skjefstad, 2015).

Anerkjennelsesteorien anses å bidra med gode perspektiver på mellommenneskelige relasjoner, og det er dette jeg legger til grunn for den videre drøftingen.

4 Drøfting

I det følgende vil oppgavens problemstilling drøftes med utgangspunkt i presentert forskning og teori. Først vil kjennetegn ved vold i parforhold diskuteres. Deretter vil det drøftes på hvilke måter en anerkjennende praksis kan være et virksomt element for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte kvinner og menn.

4.1 Hva kjennetegner vold i parforhold?

En kan først og fremst si at vold i parforhold er et sammensatt og komplekst fenomen, som blant annet kan forstås som et likestillings-, familie- og helseproblem (Bjørnholt, 2019, s. 34). Hva en betrakter som voldens kjennetegn avhenger altså av hvilke perspektiv en anvender som forståelsesramme. Studier viser at vold i parforhold rammer mennesker på tvers av kjønn og seksualitet (Donovan & Hester, 2014; Fjell, 2013; Fjær et al., 2013; Thoresen & Hjemdal, 2014). Voldsutsatte er med andre ord en heterogen gruppe, bestående av både menn, kvinner, heterofile og LHBT-personer.

I parforhold kan vold som vist i punkt 3.1 utspille seg på flere måter, i form av ulike voldsformer og voldsmønstre (Johnson, 2006, s. 1005-1006; Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 25). Likevel er et fellestrekk ved all vold, at det er en form for maktutøvelse (Lillevik, 2019, s. 16). Maktaspektet er særlig sentralt i intim terrorisme, der voldsutøver har et utpreget behov for makt og kontroll over partner (Johnson, 2006, s. 1005-1006). Selv om enhver voldshandling er en form for maktbruk, er likevel ikke maktaspektet nødvendigvis fremtredende i all partnervold. I det episodiske voldsmønstre har som nevnt voldsutøver oftest ikke et kontrollbehov (Johnson, 2006, s. 1005-1006).

Å måle forekomst av partnervold er som nevnt vanskelig. En av årsakene til dette er voldens mange ulike definisjoner, samt en manglende felles konsensus om hvilke voldsformer som skal inngå i omfangsstudier (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 29). Dette fører følgelig til varierende tall på omfang av partnervold. I NKVTS sin omfangsstudie ble spørsmål knyttet til fysisk vold, seksuell vold, samt kontrollerende atferd som går inn under

betegnelsen psykisk vold, benyttet. Derimot inkluderte ikke studien spørsmål om økonomisk- og materiell vold. Flere aspekter ved psykisk vold, eksempelvis utsatthet for trusler, eller degraderende og ydmykende handlinger, ble heller ikke undersøkt (Isdal, 2018, s. 51-64). Dette kan fremstå som en svakhet ved studien.

Selv om vold rammer både menn og kvinner, foreligger det en uenighet i voldsfeltet på spørsmål om kjønn og utsatthet for partnervold. På den ene siden har kvinnebevegelsen, som nevnt tidligere, frontet partnervold som et likestillingsproblem hvor hovedsakelig menn utøver vold mot kvinner (Bjørnholt, 2019, s. 34). På den andre side har gjerne tilhengere av det mer familieorienterte perspektivet, den oppfatning partnervold ikke er et resultat av kjønnsforskjeller, men heller et resultat av konflikt (Johnson, 2006, s. 1004) Ut fra et slikt perspektiv er det ønskelig med et fagfelt som benytter kjønnsnøytrale begreper som inkludere alle, mens det ut fra et likestillingsperspektiv kan argumenteres for at en slik begrepsbruk tilslører kvinners forhøyede utsatthet for vold (Bjørnholt, 2019, s. 40).

Ifølge Johnson har begge perspektivene på et vis rett (2006, s. 1004-1005). Ut fra hans synspunkt vil personer utsatt for intim terrorisme i liten grad delta på representative omfangsundersøkelser, slik som eksempelvis Thoresen & Hjemdals (2014) studie. Slike studier vil i større grad fange opp den episodiske volden, som ikke har en klar kjønnsprofil. Slik sett vil disse studiene kunne vise at partnervold ikke er et særlig kjønn problem. På den andre siden vil undersøkelser som tar utgangspunkt i tall fra diverse hjelpetjenester, eksempelvis politi og kritesenter, i liten grad fange opp episodisk partnervold. Dette da det hovedsakelig er mennesker utsatt for intim terrorisme som kontakter hjelpeapparat (2006, s. 1004-1005) Slike undersøkelser vil sannsynligvis få tall som tilsier at det er klart flest kvinner som utsettes for partnervold. En kan slik sett si at kvinnebevegelsen har rett i de tilfeller det er snakk om voldsmønstre intim terrorisme, mens familieperspektivet synspunkt virker legitimt i de tilfeller det er snakk om episodisk vold. Baserte på dette argumentere Johnson (2006) for viktigheten av å skille mellom disse voldsformene i studier med partnervold som tema.

Til tross for at NKVTS sin omfangsstudie er basert på representativt utvalg og ikke skiller mellom voldsmønstrene, virker den og til dels fange opp begge synspunkter. På den ene side viser den at det ikke er signifikante forskjeller mellom menn og kvinners utsatthet for mindre alvorlige former for fysisk vold (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 79). Samtidig viser også

studien at kvinner på flere områder er mer utsatt for partnervold enn menn. Eksempelvis hadde fire ganger flere kvinner enn menn vært utsatt for alvorlige former for fysisk vold, samt hadde en betydelig større andel kvinner enn menn vært utsatt for seksuell vold (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 81). Legger man dette sammen med statistikken på partnerdrap i Norge, som viser at kvinner har over åtte ganger høyere risiko for å bli utsatt for partnerdrap enn menn, tyder nevnte litteratur på at kvinner generelt sett rammes hardere av partnervold enn menn (Brenna, Matre & Quist, 2020).

4.2 Anerkjennende praksis i møte med voldsutsatte

Anerkjennelse er som nevnt innledningsvis et viktig begrep innenfor sosialt arbeid, som kan forstås både som en handling, holdning og verdi (Skjefstad, 2012, s. 56). Anerkjennelse kan videre forstås som et relasjonelt begrep, da anerkjennelse forekommer i sosiale fellesskap og forutsetter gjensidighet mellom partene. Aamodt argumenterer for at anerkjennelse er vesentlig for at respekt, gjensidighet og tillit oppstår i relasjonen mellom og sosialarbeider og bruker (2003, s. 157). Som nevnt i punkt 3.4 beskriver voldsutsatte aksept og respekt som viktige forutsetninger for god hjelp (Grøvdal et al., 2014, s. 78). Basert på dette kan en anerkjennende praksis anses som hensiktsmessig og viktig for utvikling av en god relasjon mellom sosialarbeider og voldsutsatte, samt for at hjelpen sosialarbeider gir skal oppleves som god.

Samtidig kan en stille seg kritisk til om anerkjennelse i det hele tatt er mulig innenfor sosialt arbeid, da anerkjennelse som nevnt forutsetter fravær av dominans (Skjefstad, 2012, s. 62). I og med at den profesjonelle relasjonen består av en grunnleggende skjev maktfordeling, er følgelig ikke dominans fraværende i relasjonen mellom sosialarbeider og voldsutsatte (Skau, 2013, s. 38). Denne asymmetrien skaper handlingsrom for en undertrykkende praksis, hvor krenkelser og overgrep kan finne sted. Krenkelser oppstår som nevnt, ifølge Honneth, dersom menneske opplever manglende anerkjennelse, og kan dermed anses som motsatsen til en anerkjennende praksis (2008, s. 140-141). På bakgrunn av asymmetrien i den profesjonelle relasjonen, kan det følgelig være nærliggende å anta at det vanskelig kan oppstå en autentisk anerkjennelse mellom sosialarbeider og voldsutsatte.

Imidlertid argumenterer Aamodt for at den profesjonelle relasjonen også kan ha en symmetrisk form, ved at begge parter anerkjennes som likeverdige subjekter (2003, s. 155, 158). Dette innebærer å anerkjenne den andres verdi som menneske og samtalepartner, og gjensidig utveksle tanker og følelser. Menneskets grunnleggende verdi trekkes i yrkesetisk grunnlagsdokument frem som en forpliktende verdi for profesjonsutøveren (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4). Ut fra overnevnte kan en anerkjennende praksis forstås som et viktig utgangspunkt for en yrkesutøvelse i tråd med profesjonens menneske- og verdisyn.

Det vil i det videre drøftes på hvilke måter utøvelse av anerkjennelsesformene kjærlighet, rettighet og solidaritet, kan være virksomt i møte med voldsutsatte.

4.2.1 Kjærlighet

Ifølge Honneth er kjærlighetens anerkjennelse noe som oppstår i den private sfære (2008, s. 104). Ut fra hans beskrivelse er det nærliggende å trekke den konklusjon at kjærlighet er forbeholdt private relasjoner, og ikke relasjonen mellom sosialarbeider og bruker. Flere er skeptiske til bruk av kjærlighet i utøvelse av sosialt arbeid, da særlig i forhold til grensen mellom å være profesjonell og privat (Skjefstad, 2015, s. 95-96). Eksempelvis mener Juul at anerkjennelse i form av kjærlig kan være for mye å forlange av sosialarbeidere, og fokuserer derfor kun på anerkjennelsesformene rettighet og solidaritet (2009, s. 406). Skjefstad (2015) og Thrana (2015) argumenterer imidlertid for at kjærlighet har sin plass i profesjonelt sosialt arbeid, og må forstås i en videre forstand enn kun som affekt knyttet til nære familie- og vennskapsforhold. Ifølge Thrana bør kjærlighet ses mer som nestekjærlighet, og hun viser til Jane Adams beskrivelse av nestekjærlighet som et underliggende prinsipp i sosialt arbeid (Thrana, 2015, s. 16). Nestekjærlighet knyttes i sosialfaglig sammenheng gjerne opp mot begrepene medfølelse, omsorg og empati. Kjærlighetsbegrepet har særlig fått økt innpass innenfor barnevernet, og har blitt lovfestet som noe barn og unge skal møtes med (Barnevernloven, 1992, § 1-1)

Skjefstad argumenterer for at brukere som har opplevd krenkelser i privatsfæren kan ha særlig behov for kjærlighet i møte med sosialarbeidere (2012, s. 60). I og med at partnervold

er en krenkelse i den private sfære, er det nærliggende å tenke at voldsutsatte kan ha et slikt behov (Honneth, 2008, s. 141). Da kjærlighet som nevnt styrker menneskets selvtilit, vil en anerkjennende praksis i form av kjærlighet kunne styrke den voldsutsattes selvtilit, og bidra til utvikling av et godt selvforhold (Honneth, 2008, s. 113). Men hva innebærer det å utøve kjærlighet i profesjonelle relasjoner?

Ifølge Thrana forutsetter kjærlighet at sosialarbeider bruker sine personlige egenskaper og kvaliteter aktivt, samt viser følelser i møte med brukere (2015, s. 18). I kontakt med voldsutsatte kan dette innebære å engasjere seg i deres liv, tørre å la seg bevege av deres livshistorier, samt dele egne erfaringer dersom de er av relevans. Samtidig er det viktig at sosialarbeider ikke opptre ukritisk eller invaderende (Aamodt, 2003, s. 156). Ved å ukritisk vise følelser eller dele av ens privatliv, risiker sosialarbeider å stjele fokuset fra brukeren. Thrana beskriver et spenningsfelt mellom nærhet og distanse, «... en dragkamp mellom de grunnleggende verdiene som kommer fra nestekjærligheten, og fra behovet for profesjonalisering av sosialt arbeid» (2015, s. 18). I dette spenningsfeltet blir begrepet fagpersonlig relevant. Fagpersonlig betegner en sammensmelting av fellesfaglig og personlig. Ifølge Leenderts bør en i praksis benytte både personlige egenskaper og kvaliteter, samt fellesfaglig kunnskap, verdier og ferdigheter (2014, s. 123).

Da et viktig aspekt ved kjærligheten er at den forutsetter gjensidighet, betyr dette at ikke bare sosialarbeider, men også bruker må gi av seg selv i relasjonen (Honneth, 2008, s. 104). Da endel voldsutsatte er skeptiske til hjelpeapparatet, vil dette kunne være utfordrende. Det kan være vanskelig å praktisere kjærlighetens anerkjennelse i møte med mennesker som uttrykker en ambivalens til relasjonen, eller som ikke ønsker kontakt. Grunnleggende handler likevel kjærlighet om å anerkjenne den andre som et selvstendig menneske, samt anerkjenne den andres behov (Honneth, 2008, s. 104). Å kunne anerkjenne voldsutsattes skepsis eller ambivalens i møte med hjelpeapparat, samt møte dem på deres behov, virker derfor å være en vesentlig del av en anerkjennende praksis. I voldsutsattes beskrivelse av god hjelp ble det at hjelper setter seg inn deres situasjon, samt undersøker den enkeltes ønsker og behov, trukket frem som viktig (Grøvdal et al., 2014, s. 94).

4.2.2 Rettigheter

Mennesker utsatt for partnervold har krav på rettslig anerkjennelse i form av beskyttelse og oppreisning (Straffeloven, 2005, § 282). Skjefstad poengterer imidlertid at lovverk også må anerkjennes i praksis, skal en virkelig rettslig anerkjennelse finne sted (2015, s. 100). En kan stille seg spørrende til om det i praksis foreligger rettslig anerkjennelse for voldsutsatte, da 70 % av mishandlingssakene i nære relasjoner endte med henleggelse i 2018 (Politiet, 2018, s. 68). Det er nærliggende å tenke at dette er rettsapparatets domene, imidlertid har sosialarbeidere et ansvar for at forhold som skaper uverdige livsvilkår får samfunnsmessig oppmerksomhet (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 12). Slik sett kan det argumenteres for at anerkjennelse i møte med voldsutsatte kan innebære å belyse på strukturelt nivå om eventuell urett voldsutsatte utsettes for. Honneth er som nevnt av den oppfatning at krenkelser fører til en kamp om anerkjennelse, som igjen kan resultere i samfunnsendringer (2008, s. 147-148). Imidlertid forutsetter denne kampen at det finnes en sosial bevegelse som kan uttrykke denne motmakten. Her kan samfunnsarbeid, hvor problemer på individnivå forstås ut fra en samfunnsmessig sammenheng, være hensiktsmessig (Hutchinson, 2010, s. 13, 29). Gjennom samfunnsarbeid kan problemskapende forhold synliggjøres og motmakt mobiliseres, noe som på sikt vil kunne føre til samfunnsendringer. Slik sett kan en anerkjennende praksis anses som en viktig forutsetning for at voldsutsatte mobiliserer motmakt.

Som belyst i litteraturgjennomgangen innebærer rettslig anerkjennelse å bli anerkjent som et fritt menneske kapabel til å foreta autonome og fornuftige beslutninger (Honneth, 2008, s. 117-124). Praktisering av denne anerkjennelsesformen vil kunne føre til økt selvrespekt hos voldsutsatte, og slik sett bidra til en positiv identitetsutvikling (Honneth, 2008, s. 128).

Et eksempel på rettslig anerkjennelse i sosialfaglig sammenheng kan være brukermedvirkning, da brukerens rett til medvirkning er juridisk forankret i eksempelvis barnevernloven (1992, § 1-6, 1-7) og sosialtjenesteloven (2009, § 42). Ifølge Slettebø & Seim skal brukermedvirkning innebære både mulighet til deltakelse og innflytelse i saker som omhandler en selv (2007, s. 28). En praksis hvor voldsutsattes autonomi anerkjennes kan anses som en viktig forutsetning for at brukermedvirkning kan finne sted. En slik anerkjennelse kan være særlig formålstjenlig i møte med voldsutsatte. Forskning viser at det «... å kunne bevare følelsen av å være et voksent, ansvarlig og selvstendig menneske», anses

som viktig for voldsutsatte i møte med hjelpeapparatet (Saur & Grøvdal, 2019, s. 107). Frykt for å miste kontrollen kan, som nevnt tidligere, være en av årsakene til at voldsutsatte ikke kontakter hjelpeapparat (Saur & Grøvdal, 2019, s. 74-76).

Brukermedvirkning forutsetter imidlertid at det foreligger et reelt handlingsrom for medvirkning. Grunnet den skjeve maktfordelingen i den profesjonelle relasjonen, er det derfor vesentlig at sosialarbeider tilrettelegger for at reell brukermedvirkning er mulig. Samtidig har sosialarbeider er ansvar for å begrense eller hindre vesentlig skade, eksempelvis dersom barn er i fare som følge av partnervold (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 11-12). I slike tilfeller oppstår et etisk dilemma mellom å på den ene siden overholde den voldsutsattes rett til å bestemme over eget liv, og på den andre siden beskytte mot skade.

Dersom voldsutsatte opplever krenkelser, i form av manglende rettslig anerkjennelse i møte hjelpeapparat, vil dette kunne føre til tap av selvrespekt (Honneth, 2008, s. 142).

Eksempelvis kan det anses som en rettslig krenkelse når vold mot menn eller LHBT-personer bagatelliseres eller ikke blir trodd av hjelpeapparat (Donovan & Hester, 2014, s. 187; Fjell, 2013, s. 85-121). Rettslig anerkjennelse er som nevnt vesentlig for å kunne forstå at en fortjener å bli møtt med respekt, og det kan anses som svært uheldig dersom kontakt med hjelpeapparat fører til at voldsutsatte ser på seg selv som uverdige andres respekt (Honneth, 2008, s. 128).

4.2.3 Solidaritet

Som redegjort for i punkt 3.5.3 innebærer solidarisk anerkjennelse verdsettelse av individers egenskaper og ferdigheter som viktige bidrag til fellesskapet (Honneth, 2008, s. 131). Studier tyder på at mennesker utsatt for partnervold har behov for å anerkjennes som aktører med egenskaper og kvaliteter på lik linje som alle andre (Grøvdal, 2019, s. 158; Saur & Grøvdal, 2019, s. 108). Det fremstår som vesentlig at hjelpeapparat ikke kun ser et voldsoffer, men også et menneske med ressurser og handlekraft. Da offerrollen gjerne assosieres med det å være passiv, svak eller stakkarslig, er dette en merkelapp svært få vil tilegnes, selv om de har vært offer for grove voldshandlinger (Fjell, 2013, s. 71-72; Saur & Grøvdal, 2019, s. 36). Saur & Grøvdals studie viste at de voldsutsatte kvinnene som ble intervjuet var langt fra kun

passive ofre (2019, s. 97-98). De viste motmakt i de situasjonene hvor det var handlingsrom for det, samt benyttet diverse strategier for å mestre den vanskelige tilværelsen.

En solidarisk anerkjennende praksis kan øke voldsutsattes tro på at deres evner er verdifulle, og slik sett gi styrket selverdsetting (Honneth, 2008, s. 138). Selverdsetting, sammen med selvtillit og selvrespekt, er som nevnt sentrale aspekter ved menneskets selvforhold og identitetsutvikling. For å motta anerkjennelse forutsetter det imidlertid at en deltar i et fellesskap. Da en vanlig konsekvens av partnervold er lav deltakelse i samfunnslivet, eksempelvis i arbeidslivet, er det nærliggende å anta at en del voldsutsatte mottar lite solidarisk anerkjennelse fra omverdenen (Alsaker et al., 2014). Slik sett kan det fremstå som at utsatte for partnervold kan ha et særlig behov for denne anerkjennelsesformen i møte med hjelpeapparat. Det virker dermed å være hensiktsmessig at sosialarbeider, i tillegg til å anerkjenne brukerens ressurser, tilrettelegger for anerkjennende arenaer. En slik arena kan være arbeid, diverse gruppetilbud, eller andre former for sosiale fellesskap hvor den voldsutsatte kan oppleve tilhørighet, mestring og verdsetting (Skjefstad, 2015, s. 104). Eksempelvis kan gruppetilbud for voldsutsatte bli en arena hvor ikke bare solidarisk anerkjennelse oppstår mellom sosialarbeider og bruker, men også brukerne seg imellom.

På den andre siden vil kontakt med hjelpeapparat også kunne føre til tap av selverdsetting, dersom sosialarbeider ikke utøver solidarisk anerkjennelse (Honneth, 2008, s. 143).

Krenkelser i den solidariske sfære kan eksempelvis være nedvurdering av enkelte gruppers ferdigheter og egenskaper. Dersom voldsutsatte kun blir sett på som passive og svake ofre, vil det kunne regnes som en slik form for krenkelse. Videre kan nedvurdering av enkeltes livsførsel også anses som solidarisk krenkelse, eksempelvis når LHBT-personer opplever krenkelser fordi de er i likekjønnede forhold. Frykt for å bli møtt av et homofobisk hjelpeapparat kan føre til at voldsutsatte LHBT-personer ikke benytter seg av offentlige tjenester (Donovan & Hester, 2014, s. 187-189).

Saur & Grøvdal viser til det som i mange tilfeller virker å være rådende diskurs i Norge når det gjelder partnervold mot kvinner (2019, s. 33, 103). Når kvinner utsettes for partnervold er det en vanlig oppfatning at det å straks forlate partner er eneste riktige handling.

Realiteten er likevel at mange blir værende lenge i voldelige forhold, noe som gjerne fremstår svært uforståelig for omverden. Implisitt kan denne uforståeligheten regnes som kritikk mot de som blir i forholdet (Saur & Grøvdal, 2019, s. 33). I forsøk på å skape mening i

at mange voldsutsatte blir, finnes det flere forklaringer på fenomenet. Et eksempel er Walkers kjente teori som forenklet sagt går ut på at kvinnen, gjennom en syklus av vold og forsonende atferd, utvikler en lært hjelpeløshet, beskrevet som the battered woman syndrome (gjengitt fra Saur & Grøvdal, 2019, s. 34). Teorien er mye brukt og har fått stor gjennomslagskraft. Dog har den også høstet kritikk for å forenkle sammensattheten og kompleksiteten i partnervold, samt for å sykelliggjøre voldsutsatte kvinner. Et slikt perspektiv kan tenkes å være en av årsakene til offerbegrepets negative assosiasjoner, samt skamfølelsen mange voldsutsatte opplever (Saur & Grøvdal, 2019, s. 35). Videre kan en slik nedvurdering av voldsutsattes evner og livsvalg, trolig være en av årsakene til at mange voldsutsatte relaterer det å kontakte hjelpeapparat med tap av verdighet (Saur & Grøvdal, 2019, s. 76).

4.2.4 Kritisk blikk

Honneths anerkjennelsesteori bidrar med gode perspektiver på hvordan anerkjennelse kan forstås som et relasjonelt begrep, og det er også det relasjonelle, altså møtet mellom sosialarbeider og voldsutsatt, som har vært fokus i denne oppgaven. Dog praktiseres ikke sosialt arbeid i et vakuum, hvor det kun er sosialarbeideren og den voldsutsatte som påvirker situasjonen. Aspekter som samfunnsstrukturer, lovverk og retningslinjer på arbeidssted legger føringer for sosialarbeiders møte med voldsutsatte, og kan både styrke og svekke den reelle muligheten for en anerkjennende praksis. Eksempelvis kan sosialtjenestelovens (2009) § 42 knyttet til brukerens rett til medvirkning, kunne styrke sosialarbeiders mulighet for å anerkjenne voldsutsattes autonomi. Samtidig vil frister, underbemanning og tidspress være faktorer som kan begrense sosialarbeiders mulighet til å ta seg tid til å sette seg inn i hver enkelt sin livshistorie. Noe av kritikken mot Honneth, som er redegjort for i punkt 3.5.4, blir her relevant. Både Fraser og Garrett er av den oppfatning at anerkjennelse og krenkelse også må ses i lys av strukturelle faktorer, ikke kun som fenomener i mellommenneskelige relasjoner (Fraser gjengitt fra Garrett, 2010, s. 1521-1523, 1527-1528)

Videre kan det argumenteres for at sosialarbeider, i tillegg til å etterstrebe anerkjennelse i form av kjærlighet, rettighet og solidaritet, også burde anerkjenne menneskets evne til endring (Houston, 2015). Et slik oppmuntring til endring vil kunne resultere i at voldsutsatte får økt tro på egne endringsevner. Ved denne formen for anerkjennende praksis vil det imidlertid kunne anses som viktig at den endring som oppmuntres, er en endring den voldsutsatte faktisk ønsker. Hvis ikke vil sosialarbeiders oppmuntring muligens kunne oppleves som en form for nedvurdering av voldsutsattes livsvalg.

Til sist er det verdt å merke seg at anerkjennelse, samt begreper som nestekjærlighet og solidaritet, gjerne betegnes som honnørord. At anerkjennelse anses som et honnørord vil si at det er en gjengs enighet om at anerkjennelse er et viktig begrep og ideal for praksis (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 97-98). Dette er i bunn og grunn positivt da vi har sett hvordan en anerkjennende praksis på flere måter kan være virksomt. For øvrig er det en fare for at slike begreper ikke stilles spørsmål ved, da alle er enige i viktigheten av begrepet. Det kan dermed fremstå som at det ikke foreligger noen utfordringer eller dilemmaer ved praktisering av eksempelvis anerkjennelse. Slik sett kan begrepet virke enkelt og selvsagt i teorien, men ikke nødvendigvis fremstå like tydelig i praksis. Da anerkjennelsesteorien bygger på flere slike begreper, kan det argumenteres for at den er lite håndgripelig ved praktisk bruk. Selv om alle kan være enige om at en anerkjennende praksis er viktig, vil det nødvendigvis ikke fremstå tydelig i konkrete praksistilfeller hvordan holdningen og verdien skal omsettes til handling.

5 Konklusjon

Denne litteraturstudien har tatt for seg følgende problemstilling: *Hva kjennetegner vold i parforhold, og hvordan kan en anerkjennende praksis være et virksomt element for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte kvinner og menn?* For å belyse problemstillingens første del har noen sentrale aspekter ved partnervold blitt presentert og drøftet. Vold i parforhold er et komplekst og sammensatt problem, som kan betraktes på flere måter avhengig av hvilke perspektiver en tar. Volden som utøves kan ha mange uttrykk og former, men har som oftest et mønster som enten faller inn under episodisk vold eller intim terrorisme. Samtidig er et sentralt kjennetegn ved alle voldshandlinger, at de er en form for maktutøvelse. Både kvinner og menn i heterofile og likekjønnede forhold utsettes for partnervold, dog virker kvinner ut ifra valgt litteratur generelt å rammes hardest.

For å belyse problemstillingens andre del har en anerkjennende praksis blitt drøftet med utgangspunkt i Honneths anerkjennelsesteori. Teoriens relevans for sosialt arbeid, og da særlig relasjonsbasert arbeid har blitt løftet frem. Basert på gjennomgang av kvalitative studier med søkelys på voldsutsattes opplevelser og tanker rundt diverse hjelpetjenester, virker en anerkjennende praksis å samsvare med det voldsutsatte beskriver som god hjelp. Først og fremst kan en anerkjennende praksis anses som viktig for at relasjonen mellom sosialarbeidere og voldsutsatte skal være bygget på tillit, aksept og respekt. Videre kan anerkjennelsesteorien bidra med en økt forståelse for anerkjennelsens kraft både i positiv og negativ forstand. En anerkjennende praksis vurderes å være et virksomt verktøy for å styrke voldsutsattes selvforhold, eksempelvis deres selvtillit og selvrespekt. Samtidig gir teorien økt forståelse for hvordan manglende anerkjennelse kan skade menneskets identitet. Slik sett vil teorien kunne føre til økt bevissthet for den makten en som profesjonsutøver har, samt hvordan krenkelser i kontakt med hjelpeapparatet kan oppleves for brukere. Avslutningsvis kan en anerkjennende praksis regnes for å være en viktig forutsetning for brukermedvirkning og mobilisering av motmakt.

Samtidig som det konkluderes med at en anerkjennende praksis på flere måter kan være et virksomt element for sosialarbeidere i møte med voldsutsatte, anser jeg det som vesentlig å ha i mente at forhold utover den profesjonelle relasjonen, og utover sosialarbeideres

egenskaper og ferdigheter, kan påvirke hvorvidt det foreligger en reell mulighet for utøvelse av en anerkjennende praksis.

Litteraturliste

- Alsaker, K., Moen, B. E., Baste, V. & Morken, T. (2014). Vold i parforhold kan gjøre lønnsarbeid vanskelig. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 38(03-04), 270-286. Hentet fra https://www.idunn.no/tfk/2014/03-04/vold_i_parforhold_kan_gjoere_loennsarbeid_vanskelig
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid: En grunnbok*. (s. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørnholt, M. (2019). Vold i parforhold – fortsatt et likestillingsproblem. I K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt & S. Mossige (Red.). *Vold i nære relasjoner: Forståelser, konsekvenser og tiltak* (s. 33-48). <https://doi.org/10.18261/9788215032320-2019-02>
- Brenna, J. G., Matre, J. & Quist C. (2020). Partnerdrapene 2000-2020. VG. Hentet 30.04.2020 fra <https://www.vg.no/spesial/2016/partnerdrapene/overview/stats>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk
- Donovan, C. & Hester, M. (2014). *Domestic Violence and Sexuality: What's Love Got to Do with It?* Bristol: Policy Press. Hentet fra <https://web-a-ebsochost-com.ezproxy.vid.no/ehost/detail/detail?vid=0&sid=c51d9fff-f307-417f-a04a-4c77f1eaf9e2%40sdc-v-sessmgr02&bdata=JnNpdGU9ZWlhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=771393>
- Ellingsen, I. T. & Skjefstad, N. S. (2015). Anerkjennelse, myndiggjøring og brukermedvirkning. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid: En grunnbok*. (s. 97-111). Oslo: Universitetsforlaget.
- Fellesorganisasjonen (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

- Fjell, T. I. (2013). *Den usynlige volden: Om menn som utsettes for partnervold av kvinner*. Oslo: Akademika Forlag
- Fjær, E. G., Gundersen, T. & Mossige, S. (2013). *Lesbiske, homofile, bifile og transpersoners utsatthet for vold i nære relasjoner: En kunnskapsoversikt (NOVA rapport 5/13)*. Hentet fra <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001978>
- Garrett, P. M. (2010). Recognizing the Limitations of the Political Theory of Recognition: Axel Honneth, Nancy Fraser and Social Work. *British Journal of Social Work*, 40, 1517-1533. Hentet fra <https://academic-oup-com.ezproxy.vid.no/bjsw/article/40/5/1517/1719284>
- Grøvdal, Y. (2019). «Ikke verdt å gå til politiet med»: Om vold i parforhold som ikke er anmeldt (NKVTS rapport 5/2019). Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/ikke-verdt-a-ga-til-politiet-med-om-vold-i-parforhold-som-ikke-er-anmeldt/>
- Grøvdal, Y., Saur, R., & Skaalerud, A. R. (2014). *En velvillig og oppmerksom tilhører: Mennesker som har vært utsatt for vold og deres møte med hjelpeapparatet og politiet* (NKVTS rapport 2/2014). Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/en-velvillig-og-oppmerksom-tilhorer-mennesker-som-har-vaert-utsatt-for-vold-og-deres-mote-med-hjelpeapparatet-og-politiet/>
- Heltne, U. & Steinsvåg, P. Ø. (Red.). (2011). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax
- Houston, S. (2015). When I Look I Am Seen, So I Exist to Change: Supplementing Honneth's Recognition Model for Social Work. *Social Work and Society International Online Journal*, 13(2). Hentet fra <https://www.socwork.net/sws/article/view/437/815>
- Hutchinson, G. S. (2010). *Samfunnsarbeid: Mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2017). *Praksisteorier i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget

- Isdal, P. (2018). *Meningen med volden* (2. utg.). Oslo: Kommuneforlaget
- Istanbulkonvensjonen (2011). *Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETC 210*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2011-05-11-22>
- Johnson, (2006). Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence. *Violence Against Women*, 12(11), 1003-1018.
<https://doi.org/10.1177/1077801206293328>
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2.utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2014). *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014–2017*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/vold-i-nare-relasjoner/innsikt/handlingsplan-mot-vold-i-nare-relasjoner/id2340080/>
- Justis- og beredskapsdepartementet (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. (Meld. St. 15 (2012-2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/>
- Juul, S. (2009). Recognition and Judgement in Social Work. *European Journal of Social Work*, 12(4), 403-417. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/13691450902981418>
- Langsether, H. (2019). Et hjelpetilbud som hjelper voldsutsatte?: «Jeg har prøvd alt. Det er ikke hjelp å få. Man får hjelpe seg selv!». I O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red.). *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 194-208) Oslo: Gyldendal Akademiske
- Leenderts, T. A. (2014). *Person og profesjon: Om menneskesyn og livsverdier i offentlig omsorg* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lillevik, O. G. (2019). Fenomenforståelse – vold i nære relasjoner. I O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red.). *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 13-25). Oslo: Gyldendal Akademiske

- Lillevik, O. G., Salamonsen, J. S. & Nordhaug, I. (Red.). (2019). *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Politiet. (2018). *STRASAK-rapporten: Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling 2018*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2018/strasak-2018.pdf>
- Rasmussen, I., Strøm, S., Sverdrup, S. & Vennemo, H. (2012). *Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner* (Vista Analyse AS rapport 41/2012). Hentet fra https://vista-analyse.no/site/assets/files/5823/va-rapport_2012-41_samfunnsøkonomiske_konsekvenser_av_vold_i_nære_relasjoner.pdf
- Saur, R., & Grøvdal, Y. (2019). *Beskyttelse og verdighet: Handlemåter hos kvinner som ikke kontaktet hjelpeapparatet mens de levde med vold fra mannlig partner* (NKVTS rapport 6/2019). Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/beskyttelse-og-verdighet-handlemater-hos-kvinner-som-ikke-kontaktet-hjelpeapparatet-mens-de-levde-med-vold-fra-mannlig-partner/>
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og helper* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Skjefstad, N. S. (2015). *Sosialt arbeid i overgangen til NAV – utfordringer for en anerkjennende praksis* (Doktoravhandling, Norges teknisknaturvitenskapelige universitet). Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2360351>
- Skjefstad, N. S. (2012). Brukermedvirkning sett i et anerkjennelsesteoretisk perspektiv. I A. G. Jensson & I. M. Tronvoll (Red.). *Brukermedvirkning: Likeverd og anerkjennelse* (s. 54-69). Oslo: Universitetsforlaget
- Skjørten, K., Bakketeig, E., Bjørnholt, M. & Mossige, S. (Red.). (2019). *Vold i nære relasjoner: Forståelser, konsekvenser og tiltak*. <https://doi.org/10.18261/9788215032320-2019>
- Slettebø, T. & Seim, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I S. Seim & T. Slettebø (Red.). *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 21-45). Oslo: Universitetsforlaget

- Sosialtjenesteloven. (2009). Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (LOV-2009-12-18-131). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131>
- Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (NKVTS rapport 1/2014). Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-norge-en-nasjonal-forekomststudie-av-vold-i-et-livsloppsperspektiv/>
- Thrana, H. M. (2015). *Kjærlighet og sosialt arbeid: En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis* (Doktoravhandling, Høgskolen i Lillehammer). Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/282419>
- Vatnar, S. K. B. (2019). Partnerdrap: Omfang, tidlig identifikasjon og forebygging. I I. O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red.). *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 312-329). Oslo: Gyldendal Akademiske
- WHO. (2002). World report on violence and health: Summary. Geneva: World Health Organization. Hentet fra https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf
- Aamodt, L. G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 23(3), 154-161. Hentet fra https://www.idunn.no/nsa/2003/03/sosialt_arbeid_og_anerkjennelse_en_problematisering_av_grunnlagstenkningen